

FOCUS Η ΑΛΛΟΨΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ

Μεσοût Γιλμάζ (1947-2020): ένας φιλοδυτικός τεχνοκράτης

Η εκδήμια του Μεσοût Γιλμάζ το περασμένο Σάββατο μετά από μακρά πάλη με τον καρκίνο σηματοδοτεί ένα τέλος εποχής στην τουρκική πολιτική σκηνή. Ηγέτης του Κόμματος της Μητέρας Πατρίδας από το 1991 ως το 2002 και τρις πρωθυπουργός της Τουρκίας κατά τη δεκαετία του 1990, ο Γιλμάζ φιλοδόχησε να διαδεχθεί τον Τουρκοût Οζάλ στην ηγεσία της τουρκικής Κεντροδεξιάς και να εκφράσει τη φιλοδυτική της πτέρυγα. Γεννημένος το 1947 στην Κωνσταντινούπολη αλλά με καταγωγή από το Ρίζαιο (Rize) του Πόντου, ο Γιλμάζ σπούδασε στα πανεπιστήμια της Αγκυρας και της Κολωνίας και μετά την επιστροφή του στην Τουρκία εργάστηκε στον ιδιωτικό τομέα.

Η είσοδός του στην πολιτική έλαβε χώρα το 1983 κατόπιν προσκλήσεως από τον πρωθυπουργό και πρόεδρο του Κόμματος της Μητέρας Πατρίδας (ANAP) Τουρκοût Οζάλ. Κρατούσα ήταν η αντίληψη ότι ο πυρήνας όλων των προβλημάτων της τουρκικής κοινωνίας, πολιτικών και μη, ήταν η οικονομική καχεξία και η ανεργία. Η προσέλευση ξένων επενδύσεων και η αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ παρουσιάστηκε ως πανάκεια στα κρίσιμα προβλήματα της χώρας, μολοντί ήταν σαφές ότι οικονομικές μεταρρυθμίσεις θα παρέμειναν καλές χωρίς τις ανάλογες πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Την επαύριο της χούντας του Κεάν Ερβέν, ο Γιλμάζ εκπροσώπησε μια γενιά νέων τεχνοκρατών απαλλαγμένων από τις έντονες ιδεολογικές φορτίσεις που χαρακτήριζαν την τουρκική πολιτική της δεκαετίας του 1970 και επιφορτισμένων με την αλλαγή του τουρκικού οικονομικού μοντέλου και την προσαρμογή του στις προδιαγραφές της παγκοσμιοποίησης. Ταυτόχρονα οι τεχνοκράτες αυτοί ήταν πεπεισμένοι ότι ο δυτικός προσανατολισμός της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και τις Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούσε μονόδρομο, όρο ασφάλειας και ευημερίας της τουρκικής κοινωνίας. Εκοκλήσει την εκτίμηση του πρωθυπουργού Οζάλ, ο Γιλμάζ ανέλαβε το 1987 στον θώκο του υπουργού Εξωτερικών. Κατά την εκεί θητεία του υπεγράφη και το λεγόμενο «Πρωτόκολλο Παπούλια-Γιλμάζ», το οποίο αποτελεί μέχρι σήμερα σημείο αναφοράς στις προσπάθειες αποκλιμακώσεως των ελληνοτουρκικών αντιπαράθεσεων στο Αιγαίο.

Οταν το 1989 ο Οζάλ αποφάσισε να μεταπηδήσει στην προεδρία της χώρας και επέλεξε τον μη καρισματικό και γι' αυτό ευκολότερα χειραγωγίσιμο Γιλντρίμ Ακμπουλουτί ως διάδοχο του στην πρωθυπουργία, ο ίδιος δεν παρατήθηκε των φιλοδοξιών του. Εκπροσωπώντας τη φιλοδυτική και «φιλελεύθερη» πτέρυγα του Κόμματος, ο Γιλμάζ καθόρθωσε να εκθρονήσει τον Ακμπουλουτί από την προεδρία του ANAP τον Ιούνιο του 1991 και να ανέλθει στην πρωθυπουργία της Τουρκίας μετά την παραιτήση του τελευταίου. Η ήττα του ωστόσο στις πρόωρες βουλευτικές εκλογές της 20ης Οκτωβρίου 1991 σήμανε και το τέλος της πρώτης πρωθυπουργικής του θητείας. Καθ' όλη τη δεκαετία του 1990, το Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας και ο Γιλμάζ παρέμειναν από τους βασικούς πύλους

του τουρκικού πολιτικού κατεστημένου, συμβολίζοντας την αποτυχία του τελευταίου να απαντήσει στα πιεστικά πολιτικά και οικονομικά προβλήματα της χώρας, με πρώτα το Κουρδικό και την οικονομία. Οι αντιπαράθεσεις του Γιλμάζ με την πρόεδρο του Κόμματος του Ορθού Δρόμου (DYP) Τανούτ Τσιλέρ κατά την εναλλαγή τους στην πρωθυπουργία της χώρας έμειναν παρομιμωδίες. Η αδυναμία τους να συνεργαστούν συνέβαλε στην άνοδο του ισλαμιστικού Κόμματος Ευημερίας (RP) στην εξουσία και του ηγέτη του Νετζμετίν Ερμπακάν στην πρωθυπουργία, όταν η Τσιλέρ προτίμησε το Κόμμα Ευημερίας ως κυβερνητικό εταίρο αντί του Κόμματος της Μητέρας Πατρίδας. Παράλληλα ο Γιλμάζ διακρίθηκε με τη στάση του στην υπόθεση «Σουσουρλουκ», η οποία ανέδειξε τους στενούς δεσμούς του τουρκικού «βαθέος κράτους» και του οργανωμένου εγκλήματος. Απαίτωντας τη διαλεύκανση της υποθέσεως, ο Γιλμάζ αποκατέστησε τη φήμη του ως «μεταρρυθμιστής», απέτυχε όμως να λειτουργήσει ως ανάχωμα στην άνοδο του τουρκικού πολιτικού Ισλάμ. Η βίαιη καταστολή της πολιτικής ανόδου του Κόμματος Ευημερίας κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1990, οπότε και η τρίτη θητεία του Γιλμάζ στην πρωθυπουργία της χώρας, συνδέθηκε με τη βαθμιαία απαξίωση του παραδοσιακού πολιτικού συστήματος. Η συγκυβέρνηση υπό τον Μπουλέντ Ετζεβίτ του Κόμματος της Δημοκρατικής Αριστεράς (DSP), του Κόμματος της Μητέρας Πατρίδας (ANAP) και του Κόμματος Εθνικιστικής Δράσεως (MHP) υπήρξε και η τελευταία αναλαμπή του ANAP. Μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του

Ελσίνκι τον Δεκέμβριο 1999 για την αναγόρευση της Τουρκίας ως κράτους υποψηφίου για ένταξη, η τουρκική κυβέρνηση δεσμεύθηκε σε πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Ως αντιπρόεδρος της κυβερνήσεως Ετζεβίτ, ο Γιλμάζ ανεδείχθη στον «αφανή ήρωα» της πρώτης γενεάς πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες προέβλεπαν το έδαφος για τις περαιτέρω μεταρρυθμίσεις των κυβερνήσεων Γκιουλ και Ερντογάν. Η οικονομική κρίση του 2001, ωστόσο, βάρεψε αποφασιστικά στις προτιμήσεις των ψηφοφόρων. Οι εκλογές της 3ης Νοεμβρίου 2002 σήμαναν το τέλος της κοινοβουλευτικής παρουσίας του ANAP και την ηγεμονία του Κόμματος Δικαιοσύνης και Αναπτύξεως (AKP). Ο Γιλμάζ υπήρξε ο πρώτος πρωθυπουργός στην ιστορία της Τουρκίας ο οποίος παρεπέμφθη σε ειδικό δικαστήριο κατηγορούμενος για την υπόθεση ιδιωτικοποιήσεως της «Τούρκμπανκ». Η απαλλαγή του από τις κατηγορίες στο πλαίσιο μιας γενικής αμνηστίας επέτρεψε την επιστροφή του στην πολιτική και την επανεκλογή του στις βουλευτικές εκλογές του 2007 ως ανεξαρτήτου βουλευτή, η οποία υπήρξε και το τελευταίο κεφάλαιο μιας πολυκύμαντης πολιτικής σταδιοδρομίας.

Ακολουθώντας το παράδειγμα του Τουρκοût Οζάλ και συμβάλλοντας στην προαγωγή των σχέσεων της Τουρκίας με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Γιλμάζ συμβόλιζε το είδος του τεχνοκράτη-πολιτικού που θεωρούσε τον δυτικό προσανατολισμό της Τουρκίας ως αδιαπραγμάτευτο θεμέλιο πολιτικής στρατηγικής και ως απαραίτητο ζήτημα για την ίδια τη χώρα. Αυτές οι αντιλήψεις βρισκουν όλο και λιγότερους υποστηρικτές μεταξύ της παρούσας πολιτικής και γραφειοκρατικής ηγεσίας της Τουρκίας.

Ο Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης είναι αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Μπιλίκεντ και επικεφαλής του Προγράμματος Τουρκίας του [EYAMENET](http://www.eyamenet.com).

Ο Μεσοût Γιλμάζ εκπροσωπούσε μια γενιά νέων τεχνοκρατών απηλλαγμένων από τις έντονες ιδεολογικές φορτίσεις που χαρακτήριζαν την τουρκική πολιτική της δεκαετίας του 1970 και επιφορτισμένων με την αλλαγή του τουρκικού οικονομικού μοντέλου και την προσαρμογή του στις προδιαγραφές της παγκοσμιοποίησης